

Stručni rad

KAKO MOTIVIRATI UČENIKE ZA ČITANJE

Helena Šoštarič, profesorica razredne nastave
Osnovna škola Juršinci, Juršinci
Slovenija

Sažetak

S čitanjem se susrećemo na svakom koraku našeg života, od rođenja nadalje. Najveću ulogu u razvoju interesa za čitanje imaju roditelji, a kasnije odgovornost za razvoj ove aktivnosti preuzimaju odgojitelji i učitelji. U suvremenom životu brzog tempa i velike izloženosti interaktivnoj tehnologiji, uloga učitelja ima iznimnu važnost. Kao učitelji značajno utječemo na način provedbe procesa opismenjavanja učenika, a posljedično i njihovog čitanja. Školu pohađaju učenici različitih sposobnosti. Neki već čitaju vrlo vješto, dok drugima tehnika čitanja predstavlja problem i u višim razredima. Ako kućno okruženje nije poticajno za učenike, uloga učitelja u približavanju odnosno prezentiranju čitanja kao nečeg korisnog i zabavnog postaje ključna u nastavnom procesu. Učenike možemo motivirati manjim koracima (vlastiti primjer, zajedničko čitanje, razredna knjižnica), koji mnogim pojedincima donose značajan napredak u razvoju čitateljske vještine.

Ključne riječi: čitanje, motivacija za čitanje, raznolika literatura, zajedničko čitanje, čitateljska značka

1. Uvod

Čitanje je vrlo važna vještina koja se kod djece odnosno pojedinačnih učenika razvija vrlo različito. Neki učenici znaju čitati prije polaska u školu, dok drugi ne čitaju tečno ni na kraju prve trijade. U svom radu s učenicima svake godine primjećujem da je djecu sve teže motivirati za čitanje. Stoga sam već tijekom ljetnog razdoblja razmišljala što bih mogla učiniti po tom pitanju odnosno kako bih mogla izazvati interes učenika za čitanje kao zabavnu aktivnost. Budući da se mnogi učenici bave nogometom, u sklopu provedbe Čitateljske značke za dječake pripremila sam sličice nogometnih golova za koje trebaju prikupljati nogometne lopte. Za djevojčice sam pripremila sličice navijačica za koje će prikupljati navijačke cofove odnosno pompone. Veći broj učenica i učenika generacije koju trenutno podučavam dolazi iz čitateljski nepoticajnog okruženja, tj. okruženja koje ne potiče čitanje, pa je uloga učitelja u tim slučajevima presudna. Naime, učenike je neophodno motivirati za čitanje zbog nedostatka poticajnog okruženja, ali i zbog neizbježne primjene informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT). Djeca najčešće koriste IKT za igranje raznih igrica, ali im može poslužiti i kao dobar izvor informacija. Stoga ih moramo naučiti kako se pridobivaju informacije na ovaj način.

2. Zašto trebamo čitati? Zašto je čitanje toliko važno?

U Rječniku slovenskog književnog jezika (SSKJ) pojam čitanja opisan je kao prepoznavanje znakova za glasove i njihovo povezivanje u riječi (znati čitati i pisati). (SSKJ, str.137)

Prema ovoj definiciji, odrasli (roditelji i učitelji) su ti koji najprije moraju naučiti dijete da sluša glasove, zapiše ih slovima, prepozna napisana slova i poveže ih u pojedinačne riječi prilikom čitanja. Osim toga, riječi mora istodobno razumjeti. Ovaj se proces u školi naziva opismenjavanjem. Učenici ga usvajaju različitom brzinom i pri tome ostvaruju različitu uspješnost. Profesorica defektologije, Alenka Stare, navodi u jednom od svojih radnih udžbenika sljedeće: „Čitanje je najvažnija vještina u procesu obrazovanja. Omogućuje nam učenje i razvoj. Čitateljska pismenost je sposobnost pojedinca za uspješan razvoj, slobodu, osvještavanje i ravnopravnost. Omogućuje nam razvoj vlastitih potencijala i uspješno sudjelovanje u društvu. Najviši stupanj čitateljske pismenosti znači da pojedinac detaljno razumije tekst čiji mu je sadržaj nepoznat; u njemu traži informacije i kritički ih vrednuje.“ (Učenje in poučevanje v prvih treh razredih, str. 44).

U tu svrhu Alenka Stare razvila je 10-stupanjski model čitateljske pismenosti:

1. stupanj: Slušanje.
2. stupanj: Pripovijedanje.
3. stupanj: Razgovaranje.
4. stupanj: Orijentacija.
5. stupanj: Slova.
6. stupanj: Analiza odslušanog.
7. stupanj: Povezivanje.
8. stupanj: Čitateljska tehnika.
9. stupanj: Razumijevanje.
10. stupanj: Vrednovanje (sažeto prema Stare, Učenje in poučevanje v prvih treh razredih).

Proces čitanja počinje se razvijati već u razdoblju ranog djetinjstva, kada mališanu u večernjim satima, prije spavanja, čitamo bajke ili zajedno s njim pregledamo kartonske slikovnice te razgovaramo s njim o ilustracijama u slikovnicama. S ovom aktivnošću ne bi trebali prestati kada dijete krene u školu, ali često se događa da tempo suvremenog života prekine spomenutu rutinu. Roditelji jednostavno prepuste učenje ove aktivnosti školi kao odgojno-obrazovnoj ustanovi. Stoga je uloga učitelja ovdje ključna. Postavljanjem pitanja i objašnjavanjem odslušanog ili pročitano g teksta širimo djetetov vokabular i potičemo ga na kritičko razmišljanje. Samostalnim čitanjem na različite načine uvježbava se tehnika čitanja.

Razni autori navode nekoliko prednosti čitanja:

- potiče razmišljanje,
- smanjuje stres,
- donosi znanje,
- proširuje vokabular,
- poboljšava pamćenje,
- jača sposobnost analitičkog razmišljanja,
- poboljšava usredotočenost i koncentraciju,
- poboljšava vještinu pisanja,
- smiruje nas,
- predstavlja besplatnu zabavu.

2.1. Čitateljska značka

Da bi čitanje bilo što zabavnije i na neki način nagrađeno, tijekom ove školske godine odlučila sam malo obogatiti aktivnosti u sklopu provedbe Čitateljske značke. Na početku prvog školskog dana, učenike su na panou dočekale sličice praznih golova i navijačica praznih ruku. Kroz vođeni razgovor došli smo do spoznaje o njihovim značenjima. Dječaci će prikupljati nogometne lopte tijekom pripovijedanja bajki i čitanja pjesmica, dok će djevojčice prikupljati navijačke cofove ili pompone. Već na početku sata, učenik koji je prošle godine izbjegavao čitanje rekao mi je da će ove godine čitati jer želi da njegov gol bude ispunjen loptama. Početkom listopada ovaj dječak pročitao je i uspješno interpretirao veći broj bajki. Otkrio je da čitanje može biti vrlo zabavno. Većina njegovih školskih drugara također je pokazala veću motiviranost za čitanje.

Slika 1. Sličice praznih golova i navijačica (autorica Helena Šoštarič)

Slika 2. Slika navijačice s pomponima (autorica Helena Šošarič)

Slika 3. Slika ispunjenog gola (autorica Helena Šošarič)

2.2. Razredna knjižnica

Kada nam vrijeme dopusti, posvetimo se zajedničkom čitanju. Ova aktivnost ne predstavlja samo čitanje knjiga i odlomaka iz bajki. Nastojim potaknuti učenike na čitanje novinskih članaka, enciklopedija i raznih „knjižica“ koje nude trgovački centri. Stoga sam u učionici uredila kutak u kojem su učenicima dostupne knjižice iz serijala Neverjetnice, enciklopedije i slikovnice iz moje kućne knjižnice. Učenici mogu pristupiti ovom gradivu u bilo koje vrijeme i uživati u čitanju zanimljivih sadržaja. S vremena na vrijeme zadajem im zadatke u cilju provjere razumijevanja pročitano, kao ključne komponente za sve školske predmete. Aktivnosti koje izvode tijekom čitanja gradiva su:

- pronađi prijedloge,
- napiši tri izjavne, tri upitne i tri uzvične rečenice o pročitano,
- pronađi 5 riječi napisanih velikim početnim slovom i obrazloži zašto su napisane velikim, a ne malim početnim slovom. Zahvaljujući postavljanju „naše“ knjižnice u razredu, u koju sam donijela svoje knjige, razvila sam i određenu vrstu povezanosti s učenicima. Naime, prije uređivanja ovog kutka, veći broj učenika posjećivao je školsku knjižnicu tek nakon dodatnog poticaja ili višestrukih prigovora. U našem kutku odnosno razrednoj knjižnici učenici se češće zadržavaju i listaju različitu literaturu. Nerijetko se dogodi da ih neki sadržaj toliko privuče da samoinicijativno prionu na čitanje (čak i učenici koji ne vole čitati). Tada ih obično ostavim same i ne smetam im, ali povremeno im se tiho pridružim i upitam jesu li pronašli nešto zanimljivo. Znatiželjno postavljaju različita pitanja o onome što su pročitali. Odgovore uglavnom pronalazimo zajedno, odnosno s učenicima koji traže podatke u kutku za čitanje. Međutim, ako nam vrijeme ne ide u prilog,

odgovore pružam ja. Ovu drugu opciju zaista izbjegavam koliko god je to moguće, jer smatram vrlo bitnim da učenici sami dođu do podataka te da ja zadržim ulogu koordinatora.

3. Zaključak

Čitanje može biti nešto zabavno i lijepo, kao što se to tvrdi u mnogim izvorima. S obzirom na to da sam i sama ljubiteljica knjige te da me ova aktivnost opušta, željela sam ju približiti svojim učenicima koji nevoljko prijanaju na čitanje. Učinkovitost odgoja i obrazovanja djece često se zasniva na našem vlastitom primjeru. Stoga s učenicima nerijetko posjećujem školsku knjižnicu i bibliobus, gdje i sama rado posudim neko gradivo i izvještavam ih o pročitanoj, jer učenici vole saznati koji sadržaji zanimaju njihove učitelje. Kada tijekom čitanja bajke na satu književnosti primijetim kako učenici uživaju u slušanju i spontano zaplješću na kraju čitanja, osjećaj koji dobijem govori mi da sam na dobrom putu za postizanje motivacije. Priprema gradiva za provedbu Čitateljske značke nije mi oduzela mnogo vremena. Osjećala sam veliko zadovoljstvo promatrajući reakcije učenika na svaku tek zalijepljenu lopticu ili pompon, te njihov sjaj u očima kada su osvojili čitateljsku značku. Ako sam za čitanje uspjela motivirati barem nekolicinu učenika, mislim da sam odabrala pravi put, jer zajedničkim snagama možemo pomaknuti granice i time učiniti značajan pomak.

4. Literatura:

- [1.] Kepic Mohar, A. (2021). Nevidna moć knjig. Branje in učenje v digitalni dobi. Cankarjeva založba
- [2.] Kovač, M. (2020). Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih. Mladinska knjiga Ljubljana
- [3.] Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Hacin Beyazoglu, K (2022). Skupno branje odraslih in otrok: otrokov vstop v svet domišljije, čustev, besed in zgodb. Mladinska knjiga Ljubljana
- [4.] Pogačnik, A. (2008). Slovar slovenskega knjižnega jezika: priročni ponatis v petnajstih knjigah. Ljubljana: DZS
- [5.] Slovar slovenskega knjižnega jezika: priročni ponatis v petnajstih knjigah/[urednik ponatisa Aleš Pogačnik]. (2008). DZS, Ljubljana (1. knjiga)
- [5.] Stare, A: (2021). Kako pa ti bereš – delovni učbenik. A&R projekt.
- [6.] Stare, A. (2021). Učenje in poučevanje v prvih treh razredih: priročnik za učitelje in starše. Bled: A&R projekt.
- [7.] Center Motus. Dostupno na: <http://www.center-motus.si/branje-kaj-je-in-razvoj-branja/> [Pristupljeno 28.12.2022.].
- [8.] Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper. Dostupno na: <https://www.kp.sik.si/2020/08/28/10-razlogov-zakaj-se-vam-splaca-vsak-dan-investirati-v-branje/> [Pristupljeno 5.1.2023.].